
Godność wyznacznikiem moralnej wartości ludzkiego działania w nauczania Benedykta XVI¹

Ks. dr hab. Marek Kluz, prof. UPJPII

<https://orcid.org/0000-0002-2255-1431>

Abstract: *An essential task of every Christian is permanent formation of their moral life. However, one must bear in mind that a proper reading of the Christian moral life is possible only after considering the perspective of theological anthropology. Benedict XVI also referred to this anthropology based on the biblical vision of man when outlining the Christian vision of the moral life. The first and fundamental thesis of revealed anthropology is the truth concerning dignity of human person. On the one hand, this dignity is the key element of man and humanity that significantly defines the essential vision of the human person, and, on the other hand, it acts as a criterion of morality. In a certain sense, human dignity is an indicator for moral value of human actions. In the contemporary world, however, we often see disrespect for one's own dignity and the dignity of others. Benedict XVI was aware of this trend. Thus, in his teaching he emphasised the value of human dignity and promoted it by showing the true form of personal dignity. To highlight the whole truth about man and his dignity, Benedict XVI relied on biblical reasoning which affirms the uniqueness and greatness of man. Man and his dignity were the first principle – as if “the heart and soul” of Pope Benedict XVI's moral teaching.*

Key words: *Teachings of Benedict XVI. Anthropology. Human. Dignity. Permissiveness. Morality. Church.*

Abstrakt: *Mimoriadne dôležitou úlohou kresťana je neustála formácia jeho morálneho života. Treba však mať na pamäti, že správne čítanie kresťanského morálneho života je možné len po zohľadnení perspektívy teologickej antropológie. Z tohto dôvodu sa Benedikt XVI. pri načrtnutí kresťanskej vízie morálneho života odvolával*

¹ Badanie zostało opracowane jako wynik projektu KEGA 030PU-4/2022 o tytule *Design of teaching materials for university study of relevant moral values with a focus on allround and sustainable development of society.*

na túto antropológiu, postavenú na biblickej vízii človeka. Prvou a základnou tézou zjavenej antropológie je pravda o dôstojnosti ľudskej osoby, ktorá je na jednej strane základným prvkom človeka a ľudstva a významne definuje základnú víziu ľudskej osoby, a na druhej strane pôsobí ako kritérium morálky. V istom zmysle je určujúcim faktorom morálnej hodnoty ľudského konania. V súčasnom svete však možno čoraz častejšie pozorovať prejavy neúcty k vlastnej dôstojnosti a dôstojnosti iných. Benedikt XVI. si to uvedomoval, a preto vo svojom učení poukázal na hodnotu ľudskej dôstojnosti, podporoval ju a ukázal skutočnú podobu osobnej dôstojnosti. Aby vyzdvihol celú pravdu o človeku a jeho dôstojnosti, opieral sa o biblickú argumentáciu, ktorá potvrdzuje jedinečnosť a veľkosť človeka. Človek a jeho dôstojnosť boli prvým princípom, "akoby srdcom a dušou" morálneho učenia pápeža Benedikta XVI.

Kľúčové slová: Učenie Benedikta XVI. Antropológia. Človek. Dôstojnosť. Permisivita. Morálka. Cirkev.

1. Wprowadzenie

Podstawową wartością życia ludzkiego jest godność człowieka. Ona nadaje ludzkemu życiu sens. Tymczasem daje się dziś zauważyć wyraźny brak poszanowania dla osobowej godności człowieka, będący przejawem praktycznego permissywizmu moralnego. To on preferuje różne sposoby dzisiejszej destrukcji człowieka jako istoty rozumnej, wolnej, obdarzonej niezbywalną godnością, istoty odkupionej przez Chrystusa i powołanej do życia wiecznego. Permissywizm sprawia, że godność osobowa jest obecnie bardzo często w sposób sprzeczny pojmowana. Najlepszym tego przykładem jest konflikt w rozumieniu godności, który jednych prowadzi do stawania w obronie życia poczętego, natomiast dla drugich jest przyzwoleniem na wykonanie aborcji, klonowania, czy też skrócenia życia chorej lub starszej osoby. Permissywizm jest bez wątpienia jedną z najsilniejszych inspiracji intelektualnych dla tak zwanej kultury śmierci. Człowiek współczesny zostaje odarty ze swojej duchowej podmiotowości, głębi i niepowtarzalności.

W obliczu destrukcyjnego wpływu na człowieka permissywnych tendencji i zjawisk zachodzi konieczność ponownego odkrycia i promowania pełnej prawdy o ludzkiej godności. Był tego świadomy papież Benedykt XVI dlatego w swoim nauczaniu tak wy-

rażnie wskazywał na wartość i godność każdej osoby ludzkiej, bronił tej godności i starał się ukazać prawdziwą miarę tej godności. Niejednokrotnie podkreślał, że istnieje dziś pilna potrzeba odtworzenia na nowo „chrześcijańskiej tkanki społeczności ludzkiej”², gdyż wszędzie tam, gdzie lekcewały się Boga jako najwyższe dobro, tam „godność człowieka wystawiona jest na niebezpieczeństwo”.³ Odrzucenie Boga prowadzi bowiem do duchowej pustki, a człowiek jest w niej w sprzeczności z samym sobą. Kościół więc – zdaniem Benedykta – zobowiązany jest do głoszenia w wymiarze publicznym swojej wizji człowieczeństwa. W wizji tej godność ma zasadnicze znaczenie.

2. Imago Dei – fundament godności i faktor moralności

Dokonując refleksji na temat życia moralnego człowieka nie można pominąć prawdy o godności osoby ludzkiej. Ten temat jest ciągle aktualny i nieustannie podejmowany na całym świecie.⁴ Najważniejszy akt prawny w naszym kraju jakim jest Konstytucja wskazuje, że godność jest przyrodzona i niezbywalna, a władze państwowe, jak wynika z tegoż dokumentu, mają obowiązek chronić jej nienaruszalności i dbać o jej poszanowanie. Ponadto owa godność stanowi źródło wolności i praw człowieka dla każdego obywatela.⁵

Również Kościół głosząc całemu światu orędzie Chrystusa od samego początku sprawuje pieczę, aby godność człowieka była właściwie rozumiana oraz podkreśla ten niezwykły ludzki walor. Dowodem tej troski są pisma i dokumenty Kościoła powstające na przestrzeni dziejów, w których był podejmowany i nadal jest ujmowany temat godności ludzkiej. Począwszy od pism Ojców Kościoła poprzez nauczanie Kościoła, obrady na soborach i synodach, a skończywszy na wypowiedziach papieży, którzy powołując się na autorytet następcy św. Piotra podejmowali reflek-

² BENEDYKT XVI. – RATZINGER, J.: *Odkryć oblicze Boga*, tłum. W. Sapalski, Kraków 2006, s. 5.

³ Tamże.

⁴ Por. BORSKI, M.: *Godność człowieka jako wartość uniwersalna*, „Przegląd Prawa Publicznego” 3(2014), s. 7-20.

⁵ Por. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*: Warszawa 2020, Dz.U.1997.78.483, art. 30. Por także: WÓJCICKA, K.J.: *Godność człowieka jako wartość chroniona konstytucyjnie*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 5(2021), s. 338. GRANAT, M.: *Godność człowieka z art. 30 Konstytucji RP jako wartość i jako norma prawna*, „Państwo i Prawo” 8(2014), s. 16-18.

sję i głosili naukę o godności. Przejawem tego są liczne wnioski, które zostały zawarte w encyklikach, adhortacjach apostolskich, listach czy też licznych wypowiedziach papieskich.⁶

Bez wątpienia najbardziej aktywnym papieżem, który nauczał w tej dziedzinie był św. Jan Paweł II. Podjęte przez niego działanie to nie tyle stawianie fundamentów w poruszonym zagadnieniu, lecz kontynuacja, rozwijanie myśli i czerpanie inspiracji z wielkich poprzedników, jakimi byli głównie papieże Piusa XII, Paweł VI i Leon XIII, którzy spoglądając z wielką otwartością na rozwijające się nauki szukali w nich potwierdzenia, że człowiek jest podmiotem moralności; jest wartością najwyższą, jedyną i niepowtarzalną. Dzięki ich wielkiemu zaangażowaniu w tym obszarze dzisiejsza nauka moralna, którą głosi Kościół jest dobrze rozwinięta i ponadczasowa.⁷

Wielki teolog papież Benedykt XVI – podobnie jak wspomniani wyżej poprzednicy – kontynuował w swoim nauczaniu refleksję na temat godności człowieka i wypracował nowe, ważne cechy dla tego waloru tak często podważanego podczas jego pontyfikatu. Zgodnie z jego wizją „godność osoby i prawa człowieka to kwestia centralna”⁸ a jej „transcendentnej natury nie można lekceważyć ani pomijać”.⁹ Pominięcie tej istotnej prawdy o człowieku prowadzi do patrzenia w sposób lekceważący na Boże stworzenie, nie mający nic wspólnego z miłością do bliźniego jakiej wzór został człowiekowi dany w osobie Jezusa Chrystusa.

Papież Benedykt XVI wiele razy wskazywał, że źródłem dobrze pojętej i prawdziwej godności człowieka jest Bóg i właściwa relacja z Nim, która powinna być każdego dnia podtrzymywana. Tylko

⁶ Ojciec Święty Franciszek podczas spotkania z przedstawicielami świata pracy i przedsiębiorcami regionu Molise na uniwersytecie w Campobasso 5 lipca 2014 r. powiedział, że „problemem najpoważniejszym jest godność. Dlatego musimy (...) bronić naszej godności”. FRANCISZEK: *Najważniejsza jest godność człowieka. Przemówienie podczas spotkania z przedstawicielami świata pracy i przedsiębiorcami regionu Molise* (Campobasso – 5 lipca 2014), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 35(2014), nr 7, s. 36.

⁷ Por. BULLER, L.J.: *Godność osoby ludzkiej wymiarem podmiotowości człowieka w gospodarce*, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym” 15(2012), s. 52-53.

⁸ BENEDYKT XVI.: *Godność osoby i prawa człowieka to kwestia centralna. Przemówienie wygłoszone do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Akademii Nauk Społecznych* (Watykan – 4 maja 2009), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 30(2009), nr 7-8, s. 54.

⁹ BENEDYKT XVI.: *Wolność religijna drogą do pokoju. Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 2011 roku* (Watykan – 1 stycznia 2011), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 32(2011), nr 1, s. 5.

DILEMY OKOŁO ETICKÝCH HODNÔT

prawdziwe zakorzenie w takim stosunku może uchronić ludzkość od zagłady człowieczeństwa jaka dokonała się m. in. w wieku XX. Wydaje się, że każdemu znane są tragedie ludzi, rodzin, narodów i wielu nacji jakie wywołały dwie wojny światowe, gdzie w wyjątkowy sposób było dostrzegalne pogwałcenie podstawowych praw człowieka, a co za tym idzie zdeptanie godności ludzkiej. Te wydarzenia udowodniły tylko, że takie drastyczne okoliczności niestety mogą się powtórzyć w czasach, w których przyszło ludziom żyć. Jednak, aby do takich sytuacji mogło dojść to wymagane jest uprzednie przyzwolenie człowieka. Nie dokonuje się ono jednak spontanicznie, lecz jest konsekwencją wyborów człowieka.¹⁰

Podjmując refleksję na ten godności człowieka należy zauważyć, że „ludzkość przeżywa dziś niestety wielkie podziały i ostre konflikty, których posępny cień kładzie się na jej przyszłości”.¹¹ Wciąż wiele ludzi i narodów ślepo też podąża za błędnymi ideologiami uważając, że doprowadzą ich do szczęścia, gubiąc niestety przy tym dar godności i prawdziwej wiary. Chrześcijanie są zobowiązani, aby im pomóc i skierować na właściwą drogę. „Dlatego bezzwłocznie należy doprowadzić współczesnego człowieka do «odkrycia» prawdziwego oblicza Boga, który objawił się nam w Jezusie Chrystusie”.¹² Trudno nie odwołać się w tym miejscu do profetycznego stwierdzenia Jana Pawła II zawartego w encyklice *Redemptor hominis*: „W Chrystusie i przez Chrystusa najpełniej objawił się ludzkości Bóg, najbardziej się do niej przybliżył – równocześnie w Chrystusie i przez Chrystusa człowiek zdobył pełną świadomość swojej godności, swojego wyniesienia, transcendentnej wartości samego człowieczeństwa, sensu swojego bytowania”.¹³ Bez doświadczenia tej prawdy i życia nią na co dzień, żaden człowiek w pełni nie może poznać prawdy o sobie i drugim człowieku. Nic więc dziwnego, że Kościół tak bardzo mocno akcentuje i bardzo często odnosi się do poznania drugiego człowieka w świetle Boga Stwórcy.

Dla chrześcijanina nie ulega wątpliwości, że „pragnienie Boga jest wpisane w serce człowieka, ponieważ został on stworzony

¹⁰ Por. szerzej: GÓRALCZYK, P.: *Odkryć w sobie niepowtarzalną godność*, „Roczniki Teologii Katolickiej” 8(2009), s. 59-70.

¹¹ BENEDYKT XVI.: *Rodzina wspólnotą pokoju. Oędzie na Światowy Dzień Pokoju 2008 roku* (Watykan – 1 stycznia 2008), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 29(2008), nr 1, s. 27.

¹² BENEDYKT XVI. – RATZINGER, J.: *Odkryć oblicze Boga ...*, s. 5.

¹³ JAN PAWEŁ II.: *Encyklika „Redemptor hominis”*, Warszawa 1979, nr 11.

przez Boga i dla Boga. Bóg nie przestaje przyciągać człowieka do siebie i tylko w Bogu człowiek znajdzie prawdę i szczęście, których nieustannie szuka”.¹⁴ Na każdym kroku Stwórcy udowadnia człowiekowi głód tego pragnienia. Wprawdzie doświadczenie piękna i przyjaźni prowadzi człowieka w przestrzeń radości, ale nigdy w pełni nie daje człowiekowi pełnego zaspokojenia różnych ludzkich pragnień. Człowiek ma jednak zaszczerpioną świadomość swojej niewystarczalności. Dopiero poznając Boga i zbliżając się sercem do Niego może owe pragnienia zaspokoić.

Ale należy pamiętać, że nie jest możliwe poznanie Stwórcy, gdy człowiek skupia się wyłącznie na pragnieniach ludzkich. Niestety w wielu środowiskach to stwierdzenie jest negowane i wydaje się nie do przyjęcia. Bardzo często w tych miejscach to człowiek zajmuje miejsce Boga. W takich właśnie realiach gubi się fundament godności ludzkiej, gdyż egoizm i troska o własne dobro oraz kierowanie się przyjemnościami bierze górę nad prawdziwą miłością pochodzącą od Boga.¹⁵ Ojciec Święty Franciszek w adhortacji apostołskiej *Evangelii gaudium* podkreśla to wyraźnie: „Nie możemy (...) zapominać, że większość mężczyzn i kobiet w naszych czasach żyje codziennie w niedostatku, rodzącym fatalne konsekwencje. Powiększają się niektóre patologie. Lęk i rozpacz opanowują serce wielu osób, nawet w tak zwanych krajach bogatych. Często gaśnie radość życia, wzrasta brak szacunku i przemoc, nierówność społeczna staje się coraz bardziej oczywista. Trzeba walczyć, aby żyć i to często żyć bez dostatecznego poszanowania swej godności”.¹⁶ Nieco dalej papież dodaje: „Dzisiaj wszystko poddane jest prawom rywalizacji i prawu silniejszego, gdzie można pożera słabszego (...). Samego człowieka uważa się za dobro konsumpcyjne, które można użyć, a potem wyrzucić”.¹⁷ Trzeba podkreślić, że takie postępowanie w wielu przypadkach rodzi się z tego, iż odrzucono prawdę o stworzeniu człowieka przez Boga. Sprzeciwienie się tej prawdzie najczęściej prowadzi człowieka do tego, iż wydaje mu się, że ma pełną zgodę, aby mógł się mianować

¹⁴ *Katechizm Kościoła Katolickiego*: Poznań 1994, nr 27 (dalej: KKK).

¹⁵ Por. BENEDYKT XVI.: *Tajemnicze pragnienie Boga. Audiencja generalna* (Watykan – 7 listopada 2012), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 34(2013), nr 1, s. 37-39.

¹⁶ FRANCISZEK: *Adhortacja apostołska „Evangelii gaudium”*, Kraków 2013, nr 52 (dalej: EG).

¹⁷ Tamże, nr 53. Por. FRANCISZEK: *Bez pracy nie ma godności. Przemówienie podczas spotkania ze światem pracy na Largo Carlo Felice* (Cagliari – 22 września 2013), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 34(2013), nr 11, s. 21-23.

DILEMY OKOŁO ETICKÝCH HODNŔT

panem swojego życia i innych, oraz uważa, że jest prawowitym władcą ludzkich losów.

Prawda o tym, iż Bóg powołał człowieka do istnienia jest nieodwołalna i przekazana w Piśmie Świętym. Potwierdzeniem tego są dwa opisy biblijne zawarte w Księdze Rodzaju mówiące o stworzeniu człowieka. Pomimo tego, że ich charakter jest odmienny, to i tak ukazują tę wielką prawdę, a poza tym się wzajemnie uzupełniają. Główną myślą przewodnią wydobywającą się z tych tekstów jest godność człowieka oparta na stworzeniu człowieka przez Boga jako istoty chcianej i kochanej. „Pismo Święte poucza, że człowiek został stworzony «na obraz Boży», jako zdolny do poznania i pokochania swojego Stworzyciela, ustanowiony przez Niego panem nad wszystkimi stworzeniami ziemskimi”.¹⁸ Papież Benedykt XVI rozmyślając nad tą kwestią zauważył, iż człowiek zajmuje wyjątkowe miejsce w całym dziele stworzenia. Tę myśl mocno oparł na przekazie płynącym z kart Biblii. Dostrzegł, iż człowiek jest stworzony na obraz i podobieństwo Boże (por. Rdz 1,26)¹⁹, więc przysługuje mu szacunek i godność, której nikt i nic nie może mu odebrać, słusznie twierdząc, że wszystkie istoty ludzkie są czym znacznie większym niż tylko zbiorem genetycznych kombinacji, które otrzymali od swoich rodziców.²⁰ W praktyce oznacza to, że człowiek obdarzony przez Boga rozumem i wolnością „powinien – jak mówi Benedykt XVI – żyć prawdziwie po ludzku, prawdziwie humanitarnie; powinien mieć humanistyczne wykształcenie, formację, ludzkie cnoty; powinien rozwijać swoją inteligencję; kształtować swoją wolę; swoje skłonności, swoje uczucia; powinien być naprawdę człowiekiem – człowiekiem według woli Stwórcy, Odkupiciela”.²¹

¹⁸ Sobór Watykański II.: *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2008, nr 12.

¹⁹ Por. BENEDYKT XVI.: *Elementarz Josepha Ratzingera – Benedykta XVI dla pobożnych, zbuntowanych i szukających prawdy*, opr. ZAWADA, M.: Kraków 2008, s. 18. Por. także: PRONIEWSKI, A.: *Benedykta XVI perspektywa dialogu miłości Stwórcy ze stworzeniem*, „*Studia Teologii Dogmatycznej*” 7(2021), s. 148.

²⁰ Por. BENEDYKT XVI.: *Człowiek to coś więcej niż kombinacja informacji genetycznych. Przemówienie wygłoszone do uczestników XV Zgromadzenia Zwyczajnego Papieskiej Akademii „Pro Vita”* (Watykan – 21 lutego 2009), „*L’Osservatore Romano*” (wyd. pol.) 30(2009), nr 4, s. 31-32.

²¹ BENEDYKT XVI.: *Uczmy się przeżywać z Chrystusem cierpienia życia duszpasterskiego. „Lectio divina” dla duchowieństwa diecezji rzymskiej* (Watykan – 18 lutego 2010), „*L’Osservatore Romano*” (wyd. pol.) 31(2010), nr 5, s. 25.

Uznając prawdę o człowieku jako osobie stworzonej przez Boga na obraz i Jego podobieństwo (por. Rdz 1, 27) człowiek ma pewność, że jest ściśle połączony ze swoim Stwórcą. Niezależnie w jakim rejonie świata „neguje się Boga, tam zanika godność człowieka”.²² Tak więc każdy „człowiek, ponieważ został stworzony na obraz Boży, posiada godność osoby: nie jest tylko czymś, ale kimś. Jest zdolny poznawać siebie, panować nad sobą, w sposób dobrowolny dawać siebie oraz tworzyć wspólnotę z innymi osobami; przez łaskę jest powołany do przymierza ze swoim Stwórcą, do dania Mu odpowiedzi wiary i miłości, jakiej nikt inny nie może za niego dać”.²³

Opierając się na nauczaniu Benedykta XVI i podejmując refleksję na temat wspomnianego opisu stworzenia daje się zauważyć, że pochodzenie całego rodzaju ludzkiego od tych samych prarodziców (por. Rdz 3,20) stanowi z kolei potwierdzenie równości w posiadaniu podstawowych praw przez wszystkich ludzi.²⁴ Uwydatnił to papież w adhortacji apostolskiej *Verbum Domini*: „Chciałbym zwrócić uwagę wszystkich na znaczenie obrony i promocji praw ludzkich każdej osoby, które jako takie są ‘powszechne, nienaruszalne i niezbywalne’ Kościół dostrzega, że obecne czasy stwarzają nadzwyczajną okazję, by dzięki upowszechnianiu tych praw godność ludzka była skuteczniej uznawana i powszechnie promowana jako cecha, którą Bóg odcisnął na swoim stworzeniu”.²⁵ Godne podkreślenia jest to, że żaden człowiek nie może ograniczyć bliźniemu praw, które mu przysługują, a tym bardziej odebrać życia powołując się przy tym na podeszły wiek

²² BENEDYKT XVI.: *Ten, kto broni Boga, broni człowieka. Przemówienie wygłoszone do Kolegium Kardynalskiego, Kurii Rzymskiej i Gubernatoratu* (Watykan – 21 grudnia 2012), „L’Osservatore Romano” (wyd. pol.) 34(2013), nr 2, s. 28.

²³ KKK 357. Przypomina tę prawdę także papież Franciszek w encyklice *Laudato Si’*: „Biblia naucza, że każdy człowiek jest stworzony z miłości, uczyniony na Boży obraz i podobieństwo (por. Rdz 1, 26). To stwierdzenie ukazuje nam ogromną godność każdej osoby ludzkiej, która «nie jest tylko czymś, ale kimś. Jest zdolna poznawać siebie, panować nad sobą, w sposób dobrowolny dawać siebie oraz tworzyć wspólnotę z innymi osobami»”. FRANCISZEK: *Encyklika „Laudato Si’”*, Kraków 2015, nr 65.

²⁴ Por. CIEŚLIK, D: *Nienaruszalność życia ludzkiego w nauczaniu Benedykta XVI*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” 35(2015), s. 210. Por. szerzej: MAZUREK, F.J.: *Godność osoby ludzkiej podstawą praw człowieka*, Lublin 2001.

²⁵ BENEDYKT XVI.: *Adhortacja apostolska „Verbum Domini”*, Kraków 2010, nr 101.

DILEMY OKOŁO ETICKÝCH HODNŌT

osoby, cierpienie jakie przeżywa, czy też dysfunkcję jakiegoś organu jaki dostrzeżono u człowieka jeszcze nienarodzonego²⁶.

Kościół nieustannie zaprasza każdego człowieka do pogłębiania więzi z Chrystusem, gdyż jest to źródło do rozszerzenia w swojej świadomości godności dziecka Bożego. Dzięki tej relacji człowiek jest tym bardziej zobowiązany, aby troszczyć się o godność nie tylko swoją, ale i bliźniego. Papież Benedykt XVI zwrócił uwagę, że takie czyny miłosierdzia jak jałmużna pomagają nam przecięć ciężar pokusy „uczac nas wychodzenia naprzeciw potrzebom bliźniego i dzielenia się z innymi tym, co dzięki dobroci Bożej posiadamy”.²⁷ Niedostatek nie pozwala na prawidłowy rozwój człowieka do jakiego został zaproszony przez Stwórcę. Ponadto w środowiskach żyjących w nędzy wzrasta brak szacunku do bliźniego, bardzo często wyrażający się w przemocy, co też prowadzi do ogromnej nierówności społecznej.²⁸ Benedykt XVI spostrzegł, że „problem ten musi niepokoić sumienie ludzkości, jako że wielka liczba osób żyje w warunkach, które uwłaczają ich wrodzonej godności, co stanowi przeszkodę dla autentycznego i harmonijnego postępu całej wspólnoty światowej”.²⁹ Poza tym każda forma ubóstwa, a tym bardziej narzucona, godzi w szacunek i transcendentalną godność człowieka. Tam gdzie występuje brak poszanowania i brak jakiegokolwiek formy wsparcia dla kobiet i matek – tam najbardziej w skutek tego cierpią dzieci, które są w ten sposób obdzierane ze swojej godności na początkowym etapie swojego życia.³⁰ Przejawia się to głównie brakiem dostępu do podstawowej edukacji, dostępności do bieżącej wody oraz ciągle

²⁶ Obrony i promocji niezbywalnych praw człowieka domaga się obecnie także Ojciec Święty Franciszek. „Dzisiaj promowanie praw człowieka – mówił papież do eurodeputowanych w Parlamencie Europejskim – odgrywa kluczową rolę w zaangażowaniu Unii Europejskiej na rzecz wspierania godności osoby (...). Promowanie godności osoby oznacza uznanie, że posiada ona niezbywalne prawa, których nie może być pozbawiona arbitralnie przez nikogo, a tym bardziej przez wzgląd na interesy ekonomiczne”. FRANCISZEK: *Między godnością i transcendencją. Przemówienie w Parlamencie Europejskim* (Strasburg – 25 listopada 2014), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 35(2014), nr 12, s. 10.

²⁷ BENEDYKT XVI.: *Chrystus dla was stał się ubogim. Orędzie na Wielki Post 2008 roku* (Watykan – 30 października 2007), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 29(2008), nr 2, s. 4.

²⁸ Por. EG 52.

²⁹ BENEDYKT XVI.: *Zwalczanie ubóstwa drogą do pokoju. Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 2009 roku* (Watykan – 1 stycznia 2009), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 30(2009), nr 1, s. 3.

³⁰ Por. tamże, s. 4-5.

wzrastającej liczbie osób cierpiących i umierających z powodu głodu.

Obecnie za przyczyną m. in. mediów społecznościowych czy też portali informacyjnych bardzo widoczne stało się zjawisko, iż do współczesnego człowieka dociera coraz więcej informacji o krzywdach jakie doznają ludzie żyjący w różnych zakątkach świata. Jednak wiele ludzkich sumień jest uspionych i nie zauważa tych sytuacji, w których jest niszczone ludzka godność i szerzy się niesprawiedliwość. Niestety w niejednym ludzkim sercu dokonało się zamknięcie na upokorzenia jakie doznają osoby żyjący w najbliższym otoczeniu. Zwrócił również na to uwagę papież Benedykt XVI podkreślając że, „podczas gdy ubodzy na świecie pukają jeszcze do drzwi bogaczy, bogaty świat może już nie słyszeć tego pukania, gdyż jego sumienie nie jest już zdolne do rozpoznania tego, co ludzkie”.³¹ Trzeba zatem stwierdzić, że szerząca się coraz szybciej obojętność, która staje się widoczna, zbyt często jest przyjmowana powszechnie i z ogromną szybkością wdziera się do ludzkich serc czyniąc je oziębłymi na ludzkie cierpienie, które przybiera różne formy. Taka postawa nie jest wyrazem miłości chrześcijańskiej ani troski o godność istoty ludzkiej, której człowiek powinien uczyć się od Jezusa Chrystusa. Benedykt stwierdza, iż promowanie godności człowieka wyraża się w codziennym przyjmowaniu miłości Bożej i okazywaniu miłosierdzia innym.³² Tymczasem to miłosierdzie nie może być „pojmowane jedynie jako zwykła dobrotliwość, lecz jako dawanie samego siebie, a nawet ofiarowanie własnego życia za innych, na wzór Jezusa Chrystusa”.³³

Niesienie pomocy bliźnim jest widoczną oznaką miłości i przejawem troski o godność człowieka, w którym inni już nie dopatrują się odbicia Stwórcy. Czasami na pierwszy rzut oka działania, które zostają podjęte na rzecz poprawy i uwydatnienia wartości człowieka wydają się być bezskuteczne i nie przynoszące żadnych owoców w postaci poprawy ludzkiego bytu i podniesienia jakości

³¹ BENEDYKT XVI.: *Encyklika „Caritas in veritate”*, Tarnów 2009, nr 75 (dalej: CiV).

³² Por. BENEDYKT XVI.: *«Caritas» wyraża troskę Kościoła o potrzebujących. Przemówienie wygłoszone do uczestników 19. Zgromadzenia Ogólnego «Caritas Internationalis»* (Watykan – 27 maja 2011), „L’Osservatore Romano” (wyd. pol.) 32(2011), nr 7, s. 37-39.

³³ Tamże, s. 38.

życia.³⁴ Niemniej jednak popierając dzieła miłosierdzia nie wolno zapominać, iż powinny być one oparte na zasadzie pomocniczości. Dość często w sytuacjach, w których jest niesione wsparcie zapomina się o podstawowych założeniach, iż powinno to być tylko i aż stworzenie warunków, aby następnie jednostka mogła się samodzielnie rozwijać. Wielkim błędem jest, gdy podczas niesienia pomocy dokonuje się całkowite wyręczenie człowieka będącego w potrzebie. Taka nadopiekuńczość nie ma nic wspólnego ze wspomnianą zasadą pomocniczości. Ponadto należy zachęcać rządzących, aby w swoich decyzjach uwzględniali prawa, które posłużą w dotarciu do ludzi żyjących w niesprawiedliwości.³⁵ Sprawiedliwość będąca cnotą moralną i miłosierdzie to cechy mające nieocenioną wartość w szerzeniu promocji godności człowieka.

3. Misja Kościoła w obliczu permissywnych zjawisk godzących w godność człowieka

Godne podkreślenia jest to, że w ukazanych wyżej postawach wyrażających troskę o godność ludzką uwydatnia się bardzo wyraźnie misja Kościoła, która jest nieustannie wspierana przez Ducha Świętego, aby każdy doświadczył radosnej prawdy o Bożym miłosierdziu, którą należy wyrażać w czynach. Ponadto zachodzi nieustanna potrzeba, aby docierać do ludzi, którzy ukryli się za zamkniętymi drzwiami swego życiowego bałaganu przed światem, aby nikt nie dostrzegł ich trosk, cierpień i nieporadności. Do takich ludzi w sposób szczególny jest posłany chrześcijanin, aby pomimo zamkniętych drzwi przychodził z pomocą, tym samym przypominając o wielkiej godności każdego człowieka.³⁶

Kościół jest zobowiązany do urzeczywistniania nauki Syna Bożego. Jego zadaniem poza głoszeniem i dawaniem świadectwa jest – jak uczy Benedykt XVI – nieustannie ukazywanie, iż „Kościół przedłuża w czasie i przestrzeni zbawczą misję Chrystusa i pragnie dotrzeć do każdego człowieka, powodowany troską, by mógł

³⁴ Por. RATZINGER, J. – BENEDYKT XVI.: *Na początku Bóg stworzył... Cztery kazania o stworzeniu i upadku. Konsekwencje wiary w stworzenie*, tłum. J. Merecki, Kraków 2006, s. 49-57.

³⁵ Por. BENEDYKT XVI.: *Encyklika „Deus caritas est”*, Kraków 2006, nr 26 (dalej: DCE).

³⁶ Por. BENEDYKT XVI.: *Bogactwo miłosierdzia i dobroci Boga. Rozważanie wygłoszone przed modlitwą „Regina caeli”* (Watykan – 11 kwietnia 2010), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 31(2010), nr 6, s. 48.

on poznać, iż nic nie może nas odłączyć od miłości Chrystusowej (por. Rz 8, 35)³⁷. Przez takie działania Kościół wlewa w ludzkie serca nadzieję i pewność, że niezależnie od sytuacji w jakiej się człowiek znajduje jest kochany i akceptowany przez swojego Stwórcę. Bycie kochanym pozwala w prosty sposób dostrzec, iż człowiek zasługuje na należny mu szacunek, który ma swoje źródło w Bożej miłości do człowieka. Poza tym Kościół przedłużając zbawczą misję Chrystusa jest zobowiązany, aby troszczyć się o godność każdego człowieka i wymagać od ludzi zachowań, które pozwolą lepiej uwydatnić ten wielki Boży dar ofiarowany człowiekowi.³⁸

W XXI wieku, gdy wydaje się, że ludzkość żyje w nadmiernym dobrobycie, tym bardziej zachodzi potrzeba głoszenia i dawania nieustannego świadectwa o miłości jaką chrześcijanie są obdarowani przez Boga, a czego wyrazem jest między innymi godność otrzymana od Stwórcy.³⁹ Wspaniałym świadectwem przez który człowiek może potwierdzić umiłowanie człowieka przez Boga jest czynienie swoim bliźnim tego samego, co czyni Bóg względem niego, czyli w każdym spotkanym człowieku dostrzec wielką osobową godność pomimo niedoskonałości i wad jakie każdy człowiek posiada.

Papież Benedykt XVI wiele razy kierował apel do katolików, a w sposób szczególny nawoływał młodzież podczas Światowych Dni Młodzieży w Madrycie, aby stała na straży wrażliwości na ludzkie cierpienie. Ponadto papież nakłaniał, aby nigdy nie przechodzono obojętnie wobec cierpienia ludzkiego, które jest czasami wielkim krzyżem, a które występując na całym świecie przybiera formę wojny, odrzucenia, narkomani, walki bratobójczej, ubóstwa, czy też wykorzystania społecznego. W styczności z takimi sytuacjami Bóg oczekuje od człowieka przekazania bliźniemu tego, co ma najlepsze czyli zdolność kochania i współczucia. Podobnie jak Chrystus poddał się człowiekowi i pozwolił przybić do krzyża z miłości dla każdego ludzkiego życia, tak każdy człowiek powinien obdarowywać bliźnich tym darem, który otrzymał od swojego Zba-

³⁷ BENEDYKT XVI.: *«Caritas» wyraża troskę Kościoła o potrzebujących...*, s. 38.

³⁸ Por. BENEDYKT XVI.: *Pozytywny rozwój społeczny powinien przywrócić godność człowiekowi i jego pracy. Homilia wygłoszona na zakończenie XXV Krajowego Kongresu Eucharystycznego* (Ankona – 11 września 2011), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 32(2011), nr 10-11, s. 31-33.

³⁹ Por. BENEDYKT XVI.: *List na rozpoczęcie Roku Kapłańskiego z okazji 150. rocznicy «dies natalis» świętego proboszcza z Ars* (Watykan – 16 czerwca 2009), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 30(2009), nr 7-8, s. 3-8.

DILEMY OKOŁO ETICKÝCH HODNŔT

wiciela – czyli okazywać bezinteresowną miłość osobom, które na nią czekają.⁴⁰

Należy podkreślić, że każdy człowiek otrzymał od Boga wolność i prawo do życia w zjednoczeniu z Nim. Jednak nadal w obecnym czasie jest wiele wspólnot, które nie mogą swobodnie wyznawać wiary. W miejscach, gdzie zabrania się otwartości na Boga próbuje się również zniszczyć rację, że „prawo do wolności religijnej jest rzeczywiście zakorzenione w samej godności osoby ludzkiej, którą to godność poznajemy przez objawione słowo Boże i samym rozumem”.⁴¹ Papież Benedykt XVI uświadamia, że tam gdzie człowiekowi zabrania się rozwoju duchowego, tam zawsze jest łamana podstawowa godność ludzka, która należy się każdemu człowiekowi. Poza tym zamyka się tym samym osobę na prawdę i dobro, które są zakorzenione od samego początku w człowieku oraz osłabia, a nawet uniemożliwia doskonalenie swojego rozwoju.⁴² Poruszając kwestię poszanowania godności osoby ludzkiej zawsze należy pamiętać, że to „Bóg stworzył człowieka jako istotę rozumną, dając mu godność osoby obdarzonej możliwością decydowania i panowaniem nad swoimi czynami”.⁴³

Kolejnym wielkim darem jaki został powierzony człowiekowi jest możliwość korzystania ze świata stworzonego przez Pana Boga. Człowiek ma obowiązek czynić sobie ziemię poddaną (por. Rdz 1,28), w taki sposób, aby nie zniszczyć Bożego dzieła oraz żyć z nim w pełnej harmonii.⁴⁴ Dzięki hojności Stwórcy człowiek może z niego w pełni korzystać i sięgać po wszystko, co się w nim znajduje. Nadużywając tej władzy ludzkość często nie wypełnia Bożego polecenia i tym samym ingeruje w godność istot stworzonych. Wiele z rzeczy jakie zostały stworzone są niezbędne do tego, aby człowiek mógł utrzymać się przy życiu.⁴⁵ Natomiast jest też wiele takich darów, które źle wykorzystane mogą doprowadzić

⁴⁰ Por. BENEDYKT XVI.: *Nie przechodźcie obojętnie wobec cierpienia. Przemówienie wygłoszone na zakończenie Drogi Krzyżowej na Plaza de Cibeles* (Madryt – 19 sierpnia 2011), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 32(2011), nr 10-11, s. 15-16.

⁴¹ Sobór Watykański II.: *Deklaracja o wolności religijnej „Dignitatis humanae”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje...*, nr 2.

⁴² Por. BENEDYKT XVI.: *Wolność religijna drogą do pokoju...*, s. 4-11.

⁴³ KKK 1730.

⁴⁴ Por. JAN PAWEŁ II.: *Encyklika „Laborem exercens”*, Poznań-Warszawa 1981, nr 4.

⁴⁵ Por. BENEDYKT XVI.: *Świat nie jest czymś, co się posiada, by rabować i wykorzystywać. Audyencja generalna*. (Watykan – 6 lutego 2013), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 34(2013), nr 3-4, s. 44-45.

człowieka do zerwania więzi ze swoim Stwórcą. Aby dobrze z nich korzystać człowiek jest zobowiązany dbać o budowanie ciągłej relacji z Bogiem. W podejmowaniu tego ważnego zadania wzorem dla człowieka powinna być relacja łącząca Chrystusa z Bogiem Ojcem.⁴⁶ Poza tym nigdy nie wolno zapominać, że gdy człowiek staje w opozycji do Boga to i tak jest przez Niego kochany. Co więcej, w zestawieniu z całym stworzeniem tylko człowiek posiada w oczach Bożych najwyższą wartość.⁴⁷ Natomiast ludzkość nigdy nie może zapomnieć że, „kiedy odrzuca się Boga i żyje tak, jakby On nie istniał, albo nie szanuje się jego przykazań, łatwo odrzuca się lub podważa godność ludzkiej osoby i nienaruszalność jej życia”.⁴⁸

Benedykt XVI dostrzegł, że postęp jaki dokonał się w nauce nie zawsze służy rozwojowi człowieka i pogłębieniu świadomości o wartości z jaką wiąże się fakt jego życia. Ten rozwój w dziedzinie naukowej i technicznej wygenerował również wątpliwość, z którą coraz częściej mierzy się człowiek żyjący w XXI wieku. Ta wątpliwość jest związana z fundamentalnym pytaniem dotyczącym egzystencji ludzkiej, czy człowiek jest jedynie wytworem innego człowieka, czy też może jego życie ma jakieś znaczenie i jest zależne od Boga? Jak dalek zauważył papież, człowiek staje przed decydującym wyborem albo – albo.⁴⁹ Od tego jakże znaczącego wyboru zależy jakie będzie nastawienie człowieka do wartości swojego życia, ale przede wszystkim do życia innych osób. Odrzucenie zależności życia ludzkiego od Boga jest równoznaczne z zerwaniem z prawdą, że „każdej istocie ludzkiej, od poczęcia aż po naturalną śmierć, należy się godność osoby”.⁵⁰

Wartość każdego ludzkiego życia jest ściśle związana z planem jaki Bóg zamierzył względem swojego stworzenia. Żadna osoba nie ma prawa w ramach swojej wolności decydować o przerwaniu życia człowieka, które nie jest w pełni wykształcone fizycznie, ale zawsze jest obdarzone godnością dziecka Bożego.⁵¹ Przerwanie

⁴⁶ Por. RATZINGER, J.: *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, tłum. Z. Włodkowska, Kraków 2006, s. 190.

⁴⁷ Por. STANIEK, E.: *Bogactwo i piękno świata dobra*, Kraków 2004, s. 11.

⁴⁸ JAN PAWEŁ II.: *Encyklika „Evangelium vitae”*, Kraków 1995, nr 96 (dalej: EV).

⁴⁹ Por. CiV 75.

⁵⁰ Kongregacja Nauki Wiary: *Instrukcja dotycząca niektórych problemów bioetycznych „Dignitas personae”*, Rzym 2008, nr 1.

⁵¹ Por. MACHINEK, J.: *Godność osoby ludzkiej*, w: Jan Paweł II, *Encyklopedia Nauczania Moralnego*, red. J. Nagórny, K. Jeżyna, Radom 2005, s. 219. Por także: SZUŁCZYŃSKI, A.J.: *Wartość godności człowieka jako czynnik integrujący podmioty edukacji*, „Edukacja w przestrzeni społecznej – paradygmaty zmian” 18(2021), s. 291.

DILEMY OKOŁO ETICKÝCH HODNÓT

cięży nie rozwiązuje żadnego problemu, lecz wręcz przeciwnie pogłębia go zadając ranę społeczeństwu i rodzi kolejne o wiele większe cierpienia. Współcześnie potrzeba osób, które swoim świadectwem życia potwierdzą, że dziecko jakie otrzymali od Boga jest wyrazem jego miłości. Ponadto w sposób szczególny należy objąć troską i doceniać rodziny i kobiety, które zdecydowały się na przyjęcie dziecka, które podczas rozwoju w łonie matki nie rozwijało się prawidłowo. Nadto narasta pilna potrzeba, aby wiele osób dowiedziało się o heroicznosci tych kobiet, które miały świadomość, że ich ciąża została zakwalifikowana jako trudna lub niebezpieczna, ale i tak zdecydowały się stanąć z odwagą po stronie nowego życia i przyjąć go pomimo wielu niepewności. To właśnie osoby, które otrzymały wielki dar jakim jest wiara powinny z całych sił wspierać instytucję rodziny oraz osoby spodziewające się dziecka i podejmować inicjatywy mające na celu wspieranie kobiet.⁵²

Warte podkreślenia jest również to, że stawanie w obronie instytucji rodziny opartej na małżeństwie kobiety i mężczyzny sprzyja w przyjmowaniu nowego życia i zapewnieniu mu godnych warunków do rozwoju. Papież Benedykt XVI nieustannie zabiegał o troskę dla rodzin.⁵³ W jednym ze swoich przemówień słusznie zauważył, że „środowisko rodzinne jest szkołą człowieczeństwa i życia chrześcijańskiego dla wszystkich jej członków i wywiera dobroczynny wpływ na poszczególne osoby, Kościół i społeczeństwo”.⁵⁴ Widząc zależność pomiędzy godnością osoby a prawidłowo uformowanymi wartościami rodzinnymi wspomniany papież zachęcał do konieczności kształtowania polityki i kultury prorodzinnej.⁵⁵

⁵² Por. BENEDYKT XVI.: *Aborcja nie rozwiązuje problemów społecznych. Przemówienie wygłoszone do włoskiego Ruchu Obrony* (Watykan – 12 maja 2008), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 29(2008), nr 6, str. 41-42.

⁵³ W *Orędziu na Światowy Dzień Pokoju 2012 r.* Benedykt XVI napisał: „Pragnę zwrócić się także do odpowiedzialnych za instytucje, których celem jest wychowanie: niech czuwają z wielkim poczuciem odpowiedzialności na tym, aby godność osoby była szanowana i dowartościowana we wszystkich okolicznościach”. BENEDYKT XVI.: *Wychowanie młodzieży do sprawiedliwości i pokoju. Orędzie na 45 Światowy Dzień Pokoju 2012* (Watykan – 8 grudnia 2011), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 33(2012), nr 2, s. 4-5.

⁵⁴ BENEDYKT XVI.: *Rodzina szkołą wartości ludzkich i chrześcijańskich. Przesłanie do uczestników spotkania rodzin w ramach VI Światowego Spotkania Rodzin w stolicy Meksyku* (Watykan – 18 stycznia 2009), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 30(2009), nr 3, s. 22.

⁵⁵ Por. tamże, s. 23-24.

Niewątpliwie na każdej drodze rodzinnej pojawiają się przeszkody trudne do pokonania. W tych niełatwych chwilach wielką rolę odgrywa żywa wiara. Dzięki niej rodzinie nie grozi rozłam, lecz pojawia się szansa na życie pełne radością i entuzjazmu rodzinnego, pomimo występujących trudności i przeciwności.⁵⁶ Wynika to m. in. z tego, iż rodziny borykające się z problemami często szukają orędownictwa u Świętej Rodziny, tym samym czerpiąc od Niej przykład i inspiracje do swojego życia rodzinnego.

Patrząc na losy Maryi i Józefa łatwo można dostrzec przeszkody z jakimi musieli się mierzyć. Jednak pomimo wątpliwości, które trapiły ich serca pozostali pełni radości i ufności, iż Bóg wyprowadzi z ich lęku wielkie dobro jakim jest pojawienie się nowego życia w rodzinie. W życiu Maryi stanem, który pozwolił Jej na przewyciężenie trudności i pomógł poradzić sobie z niepewnością, oraz otwarł na Boże zapowiedzi, które miały się zrealizować w Jej życiu była radość, która od pierwszych chwil po Zwiastowaniu Jej towarzyszyła. Benedykt XVI uświadamiał, że Maryja powinna być wzorem postawy dla każdego człowieka w ukazywaniu otwartości na Boże działanie do jakiego Bóg zaprasza człowieka i zachęca do jego realizacji. Ten wielki entuzjazm i dar radości przełożył się również na ubogich pasterzy, którzy pośpiesznie pobiegli wyznać wiarę w Jezusa Chrystusa. Wymagało to od nich zaparcia się samych siebie i pozostawienia swojego dobytku dla większego dobra jakim było spotkanie z Bogiem w małym dziecku, któremu nadano imię Jezus.⁵⁷

Zachodzi pilna potrzeba, aby każda rodzina potrafiła się zdystansować od ideologii współczesnego świata, które próbują poczęte życie obedrzeć z godności, tym samym często przypisując mu rangę jedynie ciężaru. W XXI wieku bardziej niż kiedykolwiek konieczne jest, aby rodziny oddziaływały na społeczeństwo świadcząc swoim życiem o godności życia rodzinnego i każdego jej członka. Ponadto powinny głosić współczesnemu światu Ewangelię życia poprzez solidne wychowanie potomstwa, które wyraża się w budującym słowie, dobrym przykładzie i postawie daru serca w stosunku do tego członka rodziny, który jest najmniejszy i bezbronny oraz oczekuje na okazanie mu daru miłości.⁵⁸ Takie

⁵⁶ Por. BENEDYKT XVI.: *Rodzina niezastąpionym dobrem dla narodów. Homilia wygłoszona podczas czuwania modlitewnego* (Watykan – 8 lipca 2006), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 27(2006), nr 9-10, s. 14-15.

⁵⁷ Por. RATZINGER, J. – BENEDYKT XVI.: *Jezus z Nazaretu. Dzieciństwo*, tłum. W. Szymona, Kraków 2012, s. 42-46.

⁵⁸ Por. EV 92.

DILEMY OKOŁO ETICKÝCH HODNŌT

postawy przynoszą owoce w postaci dobrze ukształtowanego społeczeństwa oraz również umacniają i pobudzają ludzi do refleksji nad godnością rodziny i każdego dziecka, nawet tego najbardziej bezbronego.

Zdaniem Benedykta XVI wielu osobom może się wydawać, że gdy odrzuca historię swojego dotychczasowego życia, to wtedy ich codzienność nabierze głębokiego sensu. Jest to jednak niewłaściwe myślenie, ponieważ bunt przeciw prawdzie, która jest zapisana w człowieku może wzbudzić jedynie wielkie rozczarowanie nie dając upragnionego spokoju. Człowiek świadom swojej godności, który mierzy się z trudną historią swojego życia powinien ją zaakceptować i powierzyć Bogu jak uczynił to święty Józef – Oblubieniec Maryi. Nigdy człowiek nie może zapomnieć, iż jakakolwiek rysa znajdująca się na kartach przeszłości nie może zniszczyć w nim godności Bożego dziecka i nie oddziela go od miłości jaką ma Stwórca do swojego umiłowanego stworzenia – człowieka.⁵⁹ „Życie czasem zdaje się być zdane na łaskę silnych, ale Ewangelia mówi nam, że Bóg zawsze potrafi ocalić to, co się liczy, pod warunkiem, że użyjemy tej samej twórczej odwagi, co cieśla z Nazaretu, który potrafi przekształcić problem w szansę, pokładając zawsze ufność w Opatrzności”.⁶⁰

Podjmując temat godności człowieka oraz jego wartości we współczesnym świecie należy nie bagatelizować również tematu eutanazji, która zawsze jest odstępem i degradacją godności ludzkiej. Cierpienie każdego człowieka wierzącego skrywa w sobie niewyobrażalny sens, który został w sposób szczególny nadany przez Mękę i Śmierć Jezusa Chrystusa. Przyjęcie sensu cierpienia pozwoliło w sposób godny przeżywać cierpienie i godnie odchodzić z tego świata wielu mężczyznom i kobietom we wszystkich epokach życia człowieka.⁶¹ Człowiek żyjący w XXI wieku widząc rozwiniętą naukę medycyny skłania się ku temu, aby uznać eutanazję jako najlepszy sposób na rozwiązanie cierpienia ludzkiego. Papież Benedykt niejednokrotnie przeciwstawiał się tej myśli tłumacząc „że eutanazja jest fałszywą odpowiedzią na dramat cierpienia, odpowiedzią niegodną człowieka”.⁶² Ponadto każdy człowiek a w szcze-

⁵⁹ Por. FRANCISZEK: *List apostołski „Patris corde”*, Poznań 2020, nr 5.

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ Por. BENEDYKT XVI.: *Encyklika „Spe salvi”*, Tarnów 2007, nr 37-39. Por. także: BENEDYKT XVI.: *Eutanazja jest fałszywą odpowiedzią na dramat cierpienia. Rozważanie wygłoszone przed modlitwą „Anioł Pański”* (Watykan – 1 lutego 2009), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 30(2009), nr 4, s. 43.

⁶² Tamże, s. 43.

gólności pragnący piękna i przyjemności, ale bardzo bojący się cierpienia i trudów z nim związanych nie może odrzucić od siebie przekonania, że „życie ma wielką wartość, nawet kiedy jego piękno przysłania tajemnica cierpienia”.⁶³

Jezus poprzez swoją męczeńską śmierć na krzyżu ukazuje nam w sposób pełny sens doświadczanych cierpień. Dzięki zbawczemu misterium Chrystusa człowiek może przyjmować w postawie całkowitego zaufania próby cielesne i duchowe. Odpowiedź współczesnego świata, który w obliczu cierpienia wybiera eutanazję, jawi się jako wyraz niegodnej ucieczki z ramion miłości pod skrzydła śmierci. Człowiek stworzony na Boże podobieństwo, wezwany jest, aby dawać świadectwo miłości. Eutanazja jest zaprzeczeniem naturalnego powołania człowieka do życia.⁶⁴

Współczesnym zagrożeniem rozwijającym się bardzo prężnie i uderzającym w godność człowieka i rodziny jest tzw. ideologia gender. Zwolennicy tej idei nie traktują płci człowieka jako faktu naturalnego, ale jako rolę społeczną, o której każdy człowiek decyduje sam. Takie przekonanie prowadzi do zakwestionowania i zaprzeczenia swojej własnej naturze, a tym samym stwierdzenia, że płeć nie jest darem, ale wytworem który człowiek sobie sam wybiera. Tak rozumiana płciowość zdaje się kwestionować cielesność, która cechuje człowieka i jego seksualność. Papież Benedykt XVI w takich działaniach dostrzega niebezpieczne „dążenie człowieka do uniezależnienia się od stworzenia i Stwórcy. Człowiek chce sam siebie tworzyć oraz zawsze wyłącznie sam dysponować tym, co go dotyczy. Ale w ten sposób żyje wbrew prawdzie, wbrew Duchowi Stworzycielowi”.⁶⁵ W takim modelu społecznym, w którym to w czasie nabywania zdolności przez człowieka wybiera on sobie płeć, neguje się spojrzenie na płciowość jako Boży dar. Taka teoria jest błędna, co prowadzi również do źle pojmowanej antropologii oraz zanegowania człowieka jako istoty stworzonej przez Boga jako mężczyzny i kobiety. Rewolucja antropologiczna niszczy człowieczeństwo i jego godność. Co więcej, uderza w rodzinę i potomstwo. Jest to również promowanie człowieka, który istnieje abstrakcyjnie do momentu, aż sam zadecyduje o

⁶³ BENEDYKT XVI.: *Życie ma wielką wartość, nawet kiedy jego piękno przysłania tajemnica cierpienia. Orędzie na XVII Światowy Dzień Chorego 2009 roku* (Watykan – 2 lutego 2009), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 30(2009), nr 3, s. 7.

⁶⁴ Por. BENEDYKT XVI.: *Eutanazja jest fałszywą odpowiedzią ...*, s. 43-44.

⁶⁵ BENEDYKT XVI.: *Radość wiary*, tłum. M. Romanowski, Częstochowa 2012, s. 77-78.

swojej naturze, która w żaden sposób nie jest postrzegana jako dar lecz jako jeden z możliwych wyborów. Zjawiska które są obecne we współczesnym świecie takie jak transseksualizm najbardziej uderzają w człowieka, który pozbawia się godności poprzez negację swojej natury będącą wynikiem stworzenia i Bożego wybrania. W tym przypadku mamy również do czynienia z zanegowaniem Boga – jako stwórcy człowieka.⁶⁶

Wspomniane wyżej koncepcje rodzą się m. in. ze złej refleksji nad ludzkim ciałem. Dostrzegł to także papież Benedykt XVI twierdząc że „sposób gloryfikacji ciała, jakiego dzisiaj jesteśmy świadkami jest zwodniczy”.⁶⁷ Gdy w miejsce Boga – Stwórcy wkracza człowiek tam upada prawda o człowieku i miłości jaką człowiek został bezinteresownie obdarowany. Również „tam gdzie wolność działania staje się wolnością czynienia siebie samego, nieuchronnie dochodzi do zanegowania Stwórcy, a przez to ostatecznie dochodzi także do poniżenia człowieka w samej istocie jego bytu, jako stworzenia Bożego, jako obrazu Boga oraz jego wielkiej godności”.⁶⁸

4. Podsumowanie

Przyjmując chrześcijański personalizm etyczny, papież Benedykt XVI właściwą rację powinności moralnej widział w godności osoby ludzkiej. W swoim nauczaniu wskazywał nie tylko na wartość i godność człowieka i nie tylko bronił tej godności, ale starał się także ukazać prawdziwy wymiar godności ludzkiej. Zdaniem papieża, trzeba krytycznie, ale ze spokojem spojrzeć na aktualną sytuację społeczno-kulturową i poddać ocenie nowe tendencje i wyzwania obecnego czasu w świetle centralnego miejsca Chrystusa i chrześcijańskiej antropologii, której pierwszą i fundamentalną tezą jest prawda o godności osoby ludzkiej. Antropologia wypływająca z Biblii niesie w sobie klucz do tajemnicy człowieka i wyzwala nadzieję we współczesnych czasach.

Również dzisiaj, mając w pamięci owocność chrześcijaństwa w kulturze na przestrzeni dziejów, trzeba ukazywać ewangeliczne podejście – teoretyczne i praktyczne – do rzeczywistości i do człowieka. Człowiek bowiem, mający swą niepowtarzalną godność, ma możliwość na progu XXI wieku, wejścia całym sobą w Tajem-

⁶⁶ Por. BENEDYKT XVI.: *Ten, kto broni Boga, broni człowieka ...*, s. 28-30.

⁶⁷ DCE 5.

⁶⁸ BENEDYKT XVI.: *Ten, kto broni Boga broni człowieka...*, s. 30.

nicę Chrystusa i uczestnictwa w zbawieniu przez Niego ofiarowanego i „wyjścia” z permissywnych dróg zwątpień i niepewności. Poznanie swojej godności, swojej chrześcijańskiej godności, może stać się głębokim motywem, by ciągle na nowo podejmować trud uświęcania swego życia. Osobowa godność jest więc *najcenniejszym dobrem człowieka*⁶⁹. Ma istotny wpływ na właściwy kształt życia moralnego człowieka.

Bibliografia

- BENEDYKT XVI. – RATZINGER, J.: *Odkryć oblicze Boga*, tłum. W. Sapalski, Kraków 2006.
- BENEDYKT XVI.: *«Caritas» wyraża troskę Kościoła o potrzebujących. Przemówienie wygłoszone do uczestników 19. Zgromadzenia Ogólnego «Caritas Internationalis»* (Watykan – 27 maja 2011), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 32(2011), nr 7, s. 37-39.
- BENEDYKT XVI.: *Aborcja nie rozwiązuje problemów społecznych. Przemówienie wygłoszone do włoskiego Ruchu Obrony* (Watykan – 12 maja 2008), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 29(2008), nr 6, s. 41-42.
- BENEDYKT XVI.: *Adhortacja apostolska „Verbum Domini”*, Kraków 2010.
- BENEDYKT XVI.: *Bogactwo miłosierdzia i dobroci Boga. Rozważanie wygłoszone przed modlitwą „Regina caeli”* (Watykan – 11 kwietnia 2010), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 31(2010), nr 6, s. 48-49.
- BENEDYKT XVI.: *Chrystus dla was stał się ubogim. Oędzie na Wielki Post 2008 roku* (Watykan – 30 października 2007), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 29(2008), nr 2, s. 4-8.
- BENEDYKT XVI.: *Człowiek to coś więcej niż kombinacja informacji genetycznych. Przemówienie wygłoszone do uczestników XV Zgromadzenia Zwyczajnego Papieskiej Akademii «Pro Vita»* (Watykan – 21 lutego 2009), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 30(2009), nr 4, s. 30-32.

⁶⁹ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Christifideles laici”*, Poznań 1989, nr 37.

DILEMY OKOŁO ETICKÝCH HODNŔT

BENEDYKT XVI.: *Elementarz Josepha Ratzingera – Benedykta XVI dla pobożnych, zbuntowanych i szukających prawdy*, opr. M. Zawada, Kraków 2008.

BENEDYKT XVI.: *Encyklika „Caritas in veritate”*, Tarnów 2009.

BENEDYKT XVI.: *Encyklika „Deus caritas est”*, Kraków 2006.

BENEDYKT XVI.: *Encyklika „Spe salvi”*, Tarnów 2007.

BENEDYKT XVI.: *Eutanazja jest fałszywą odpowiedzią na dramat cierpienia. Rozważanie wygłoszone przed mdlitwą „Anioł Pański”* (Watykan – 1 lutego 2009), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 30(2009), nr 4, s. 43.

BENEDYKT XVI.: *Godność osoby i prawa człowieka to kwestia centralna. Przemówienie wygłoszone do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Akademii Nauk Społecznych* (Watykan – 4 maja 2009), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 30(2009), nr 7-8, s. 54-55.

BENEDYKT XVI.: *List na rozpoczęcie Roku Kapłańskiego z okazji 150. rocznicy «dies natalis» świętego proboszcza z Ars* (Watykan – 16 czerwca 2009), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 30(2009), nr 7-8, s. 3-8.

BENEDYKT XVI.: *Nie przechodźcie obojętnie wobec cierpienia. Przemówienie wygłoszone na zakończenie Drogi Krzyżowej na Plaza de Cibeles* (Madryt – 19 sierpnia 2011), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 32(2011), nr 10-11, s. 15-16.

BENEDYKT XVI.: *Pozytywny rozwój społeczny powinien przywrócić godność człowiekowi i jego pracy. Homilia wygłoszona na zakończenie XXV Krajowego Kongresu Eucharystycznego* (Ankora – 11 września 2011), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 32(2011), nr 10-11, s. 31-33.

BENEDYKT XVI.: *Radość wiary*, tłum. M. Romanowski, Częstochowa 2012.

BENEDYKT XVI.: *Rodzina niezastąpionym dobrem dla narodów. Homilia wygłoszona podczas czuwania modlitewnego* (Watykan – 8 lipca 2006), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 27(2006), nr 9-10, s. 14-16.

- BENEDYKT XVI.: *Rodzina szkołą wartości ludzkich i chrześcijańskich. Przesłanie do uczestników spotkania rodzin w ramach VI Światowego Spotkania Rodzin w stolicy Meksyku* (Watykan – 18 stycznia 2009), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 30(2009), nr 3, s. 22-24.
- BENEDYKT XVI.: *Rodzina wspólnotą pokoju. Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 2008 roku* (Watykan – 1 stycznia 2008), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 29(2008), nr 1, s. 25-28.
- BENEDYKT XVI.: *Świat nie jest czymś, co się posiada, by rabować i wykorzystywać. Audiencja generalna*. (Watykan – 6 lutego 2013), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 34(2013), nr 3-4, s. 43-45.
- BENEDYKT XVI.: *Tajemnicze pragnienie Boga. Audiencja generalna* (Watykan – 7 listopada 2012), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 34(2013), nr 1, s. 37-39.
- BENEDYKT XVI.: *Ten, kto broni Boga, broni człowieka. Przemówienie wygłoszone do Kolegium Kardynalskiego, Kurii Rzymskiej i Gubernatoratu* (Watykan – 21 grudnia 2012), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 34(2013), nr 2, s. 28-32.
- BENEDYKT XVI.: *Uczmy się przeżywać z Chrystusem cierpienia życia duszpasterskiego. „Lectio divina” dla duchowieństwa diecezji rzymskiej* (Watykan – 18 lutego 2010), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 31(2010), nr 5, s. 24-28.
- BENEDYKT XVI.: *Wolność religijna drogą do pokoju. Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 2011 roku* (Watykan – 1 stycznia 2011), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 32(2011), nr 1, s. 4-11.
- BENEDYKT XVI.: *Wychowanie młodzieży do sprawiedliwości i pokoju. Orędzie na 45 Światowy Dzień Pokoju 2012* (Watykan – 8 grudnia 2011), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 33(2012), nr 2, s. 4-8.
- BENEDYKT XVI.: *Zwalczanie ubóstwa drogą do pokoju. Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 2009 roku* (Watykan – 1 stycznia 2009), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 30(2009), nr 1, s. 3-8.
- BENEDYKT XVI.: *Życie ma wielką wartość, nawet kiedy jego piękno przysłania tajemnica cierpienia. Orędzie na XVII Światowy Dzień Chorego 2009 roku* (Watykan – 2 lutego 2009), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 30(2009), nr 3, s. 7-8.
- BORSKI M.: *Godność człowieka jako wartość uniwersalna*, „Przeгляд Prawa Publicznego” 3(2014), s. 7-20.

DILEMY OKOŁO ETICKÝCH HODNŮT

- BULLER, L.J.: *Godnořć osoby ludzkiej wymiarem podmiotowořci człowieka w gospodarce*, „Annales. Etyka w Źyciu gospodarczym” 15(2012), s. 49-57.
- CIEŐLIK, D.: *Nienaruszalnořć Źycia ludzkiego w nauczaniu Benedykta XVI*, „Studia Teologiczno-Historyczne Őlaska Opolskiego” 35(2015), s. 209-219.
- FRANCISZEK: *Adhortacja apostołska „Evangelii gaudium”*, Kraków 2013.
- FRANCISZEK: *Bez pracy nie ma godnořci. Przemówienie podczas spotkania ze Őwiatem pracy na Largo Carlo Felice* (Cagliari – 22 wrzeřnia 2013), „L’Osservatore Romano” (wyd. pol.) 34(2013), nr 11, s. 21-23.
- FRANCISZEK: *Encyklika „Laudato Si”*, Kraków 2015.
- FRANCISZEK: *List apostołski „Patris corde”*, Poznań 2020.
- FRANCISZEK: *Między godnořcią i transcendencją. Przemówienie w Parlamencie Europejskim* (Strasburg – 25 listopada 2014), „L’Osservatore Romano” (wyd. pol.) 35(2014), nr 12, s. 9-13.
- FRANCISZEK: *NajwaŹniejsza jest godnořć człowieka. Przemówienie podczas spotkania z przedstawicielami Őwiata pracy i przedsiębiorcami regionu Molise* (Campobasso – 5 lipca 2014), „L’Osservatore Romano” (wyd. pol.) 35(2014), nr 7, s. 35-36.
- GŦRALCZYK, P.: *Odkryć w sobie niepowtarzalną godnořć*, „Roczniki Teologii Katolickiej” 8(2009), s. 59-70.
- GRANAT, M.: *Godnořć człowieka z art. 30 Konstytucji RP jako wartořć i jako norma prawna*, „Państwo i Prawo” 8(2014), s. 3-22.
- JAN PAWEŁ II.: *Adhortacja apostołska „Christifideles laici”*, Poznań 1989.
- JAN PAWEŁ II.: *Encyklika „Evangelium vitae”*, Kraków 1995, nr 96.
- JAN PAWEŁ II.: *Encyklika „Laborem exercens”*, Poznań-Warszawa 1981.
- JAN PAWEŁ II.: *Encyklika „Redemptor hominis”*, Warszawa 1979.
- Katechizm Kořciola Katolickiego*: Poznań 1994.

- Kongregacja Nauki Wiary: *Instrukcja dotycząca niektórych problemów bioetycznych „Dignitas personae”*, Rzym 2008.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*: Warszawa 2020.
- MACHINEK, J.: *Godność osoby ludzkiej*, w: Jan Paweł II, *Encyklopedia Nauczania Moralnego*, red. J. Nagórny, K. Jeżyna, Radom 2005, s. 217-220.
- MAZUREK, F.J.: *Godność osoby ludzkiej podstawą praw człowieka*, Lublin 2001.
- PRONIEWSKI, A.: *Benedykta XVI perspektywa dialogu miłości Stwórcy ze stworzeniem*, „*Studia Teologii Dogmatycznej*” 7(2021), s. 14-164.
- RATZINGER, J. – BENEDYKT XVI.: *Jezus z Nazaretu. Dzieciństwo*, tłum. W. Szymona, Kraków 2012.
- RATZINGER, J. – BENEDYKT XVI.: *Na początku Bóg stworzył... Cztery kazania o stworzeniu i upadku. Konsekwencje wiary w stworzenie*, tłum. J. Merecki, Kraków 2006.
- RATZINGER, J.: *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, tłum. Z. Włodkowska, Kraków 2006.
- Sobór Watykański II.: *Deklaracja o wolności religijnej „Dignitatis humanae”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 410-424.
- Sobór Watykański II.: *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje...*, s. 526-606.
- STANIEK, E.: *Bogactwo i piękno świata dobra*, Kraków 2004.
- SZULCZYŃSKI, A.J.: *Wartość godności człowieka jako czynnik integrujący podmioty edukacji*, „*Edukacja w przestrzeni społecznej – paradygmaty zmian*” 18(2021), s. 289-301.
- WÓJCICKA, K.J.: *Godność człowieka jako wartość chroniona konstytucyjnie*, „*Przegląd Prawa Konstytucyjnego*” 5(2021), s. 335-345.